

1998-11-01

พระราชนิพนธ์ "เที่ยวเมืองพระร่วง" กับการวิจัยในจุฬาฯ

ทิวา ศุภจรรยา

กฤษฎพล วิษณุ

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/jamjuree>

Part of the [Social and Behavioral Sciences Commons](#)

Recommended Citation

ศุภจรรยา, ทิวา and วิษณุ, กฤษฎพล (1998) "พระราชนิพนธ์ "เที่ยวเมืองพระร่วง" กับการวิจัยในจุฬาฯ," *Jamjuree Journal*: Vol. 2: Iss. 3, Article 2.

DOI: 10.58837/CHULA.JAMJUREE.2.3.2

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/jamjuree/vol2/iss3/2>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Jamjuree Journal by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

พระราชนิพนธ์

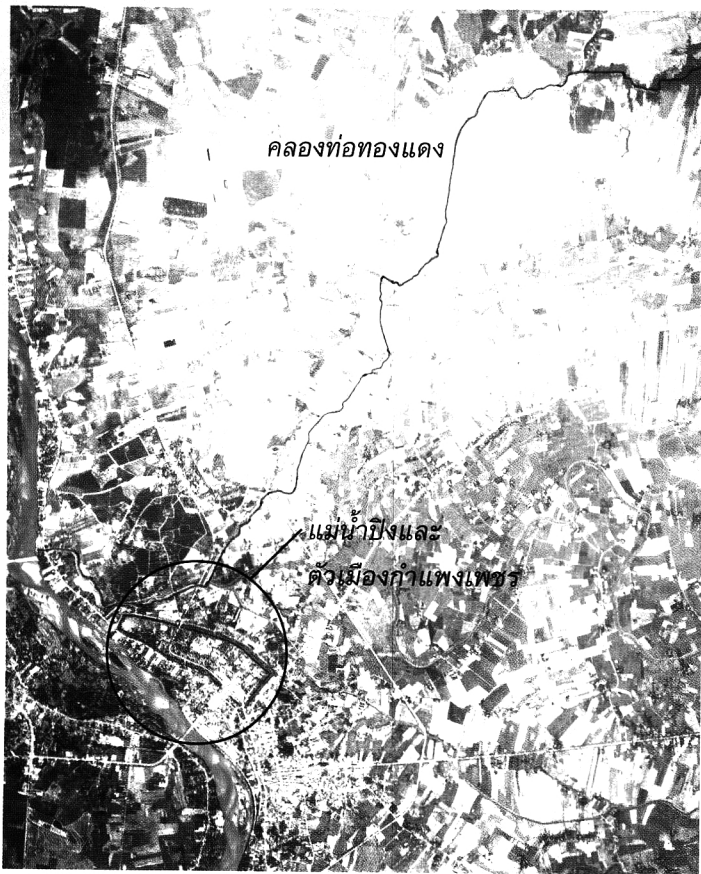
“เที่ยวเมืองพระร่วง” กับงานวิจัยในอุโมงค์

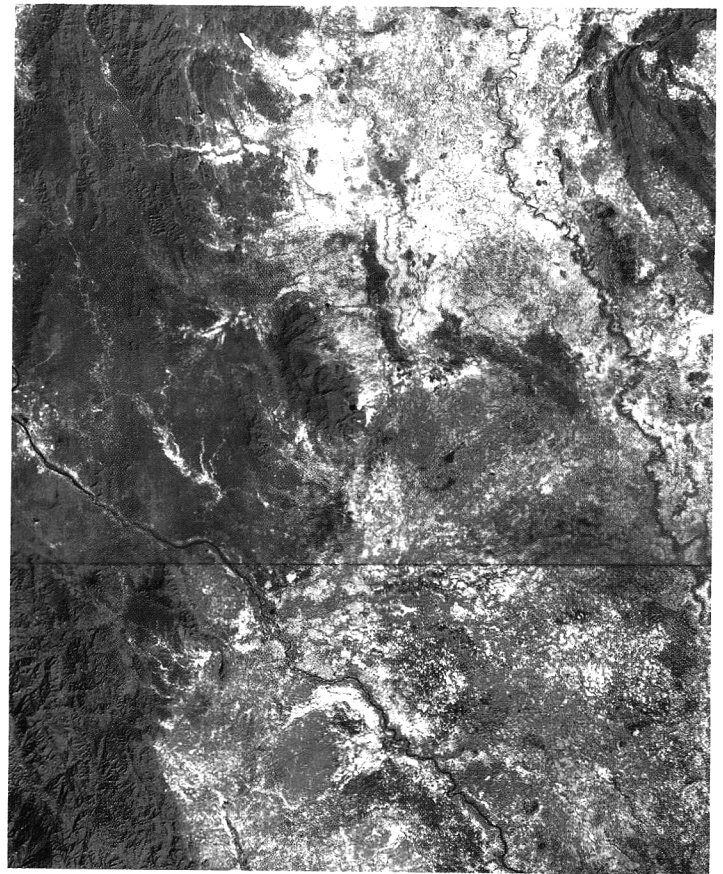
“ข้าพเจ้าต้องขอล่าด้วย ว่าข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะยกหนังสือนี้เป็นตำรับตำราอย่างใดเลย ประสงค์แต่จะตั้งโครงพอเป็นรูปขึ้นไว้ทีหนึ่ง เพื่อผู้ที่มีความรู้และพอใจในการตรวจค้นโบราณคดีต่างๆ จะได้ตกแต่งแต้มเติมให้เป็นรูปอันงดงามดีขึ้นเท่านั้น เพราะฉะนั้นถ้าแม่ผู้ที่อ่านจะมีความเห็นไม่ตรงกับข้าพเจ้า จะไม่รู้สึกละอายใจเลย แต่ตรงกันข้าม ถ้าแม่ท่านผู้อ่านใดมีความเห็นไม่ตรงกับข้าพเจ้าในข้อใด บอกชี้แจงให้ข้าพเจ้าทราบจะมีความยินดีและขอบคุณเป็นอันมาก แลข้าพเจ้าจะรู้สึกว่าจะได้รับความรู้เพิ่มเติมขึ้นอีก”

พระราชนิพนธ์ค่านำในหนังสือ “เที่ยวเมืองพระร่วง”
ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

“
ประตูที่เปิดกว้าง เพื่อความก้าวหน้าในทางวิชาการ
”

ภาพถ่ายทางอากาศ ของกรมแผนที่ทหาร

จากหนังสือ ธรณีสัณฐานประเทศไทย จากห้วงอวกาศ เน้นตะกอนรูปพัดของจังหวัดกำแพงเพชรและสุโขทัย ถ่ายโดย ดาวเทียมแลนด์แซต ๕ เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๒ โดยระบบ TM แบรินด์ ๒.๓.๔

หนังสือ “เที่ยวเมืองพระร่วง” พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๕๐ เมื่อครั้งยังเสด็จดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร มิได้เป็นเพียงหนังสือนำเที่ยวอ่านเพื่อความจรรโลงใจ หากแต่เป็นมรดกทางวิชาการ ที่มาของการวิจัยในจุฬาฯ ที่น้อมนำมาเป็นแนวทางใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่สนองพระมหากรุณาธิคุณ จนสามารถเปิดเผยความลับที่มาของการสร้างเมืองสุโขทัย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยในแนวคันดินที่เชื่อกันมาแต่อดีตว่า สร้างขึ้นมาเป็นถนนจากเมืองหลวงสุโขทัยไปยังเมืองลูกหลวงที่ศรีสัชนาลัยทางตอนเหนือ และที่กำแพงเพชรทางตอนใต้ ทรงใช้ความรู้วิริยะเสด็จด้วยพระองค์เองพร้อมข้าราชการบริพารสำรวจทำแผนที่ตลอดเส้นทางรวมระยะ

ทางซึ่งประมาณด้วยแผนที่ในปัจจุบันไม่น้อยกว่า ๑๒๐ กิโลเมตร และได้ทรงนิพนธ์หนังสือ “เที่ยวเมืองพระร่วง” เพื่อเผยแพร่ความรู้พระราชทานแก่พลกนิการชาวไทย โดยทรงนิพนธ์เป็นลักษณะหนังสือนำเที่ยว เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจและเผยแพร่ออกไปได้กว้างขวาง โดยมีความสมบูรณ์ในรายละเอียดและอรรถรส แทรกด้วยความรู้และพระราชดำริที่มีความเป็นสมัยใหม่ ยากที่จะหาหนังสือเทียบเคียงได้ในสมัยนั้น พระปรีชาญาณด้านการนิพนธ์และความลึกซึ้งในทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ในช่วงเวลาเสด็จดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ นั้น สมเด็จพระยาตากษานาภาพ ทรงนิพนธ์ถวายพระเกียรติไว้ในคำนำพิมพ์ครั้งที่ ๒ ดังความว่า

“...ผู้อื่นมีน้อยตัวที่ทราบว่ายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดฯ ในทางโบราณคดี พอหนังสือพระราชนิพนธ์

เรื่องเที่ยวเมืองพระร่วงพิมพ์ปรากฏ ก็เกิดความเห็นเป็นอันเดียวทั่วกันว่า ทรงสามารถในการวินิจฉัยเรื่องโบราณคดีแต่นั้นมา และนับถือกันว่าหนังสือเรื่องเที่ยวเมืองพระร่วงนี้ ดีกว่าหนังสือเรื่องอื่นๆ อันมีมาแต่ก่อน และยังนับถือมาจนทุกวันนี้...”

สารระในพระราชนิพนธ์เที่ยวเมืองพระร่วง ถึงแม้ว่าพระองค์มิได้ทรงสรุปไว้เป็นอย่างอื่น แต่ก็ได้ทรงยืนยันว่าเป็นหลักฐานสำคัญ ที่แสดงถึงความเจริญของชนชาติไทยในอดีต และทรงมีพระราชดำริที่ควรอนุรักษไว้ ดังความในพระราชนิพนธ์ตอนหนึ่งว่า

“...ถนนพระร่วงในเร็วๆ นี้เป็นอันไม่ได้ใช้เป็นถนนเลย บางแห่งใช้เป็นคันนา บางแห่งปลูกเรือนค่อม บางแห่งเกลี่ยแล้วปลูกกล้วยบนหลังถนน...”

“...หากปล่อยให้คนทำลายถนนไปด้วยความเขลาเช่นนี้ ไม่ช้าถนนพระร่วง

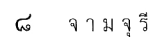
นอกเหนือจากสาระรายละเอียดและแผนที่แล้วยังได้พระราชทานข้อสั่งเกิดในแง่มุมต่างๆ ที่ผู้สนใจสามารถนำมาเป็นแนวทางศึกษา สอนองพระมหากษัตริย์คุณได้หลายทาง ดังตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับแนวคันดินที่เชื่อกันมาแต่อดีตว่าสร้างขึ้นเป็นถนน มีดังนี้

“...ถึงบึงแห่งหนึ่งเรียกว่าตระพัง
มะขามถนนขาดตอนที่ขอบบึงนั้น ช้างเดิน

“...คลองนั้นคะเนด้วยน้ำนี้ตาว่า
กว้างประมาณ ๔ ศอก ลึกประมาณ ๔ ศอก
ส่วนถนนนี้อยู่ข้างจะดีมาก ดินเป็นลูกรุกๆ
ไม่ลื่นจะเสมอกันอยู่บ้างก็มีจริงอยู่ แต่ดู
แนบแผ่นดิน และถนนกว้างราว ๖ วา...”

เส้นทางเสด็จพระราชดำเนินตามที
แสดงไว้ในแผนที่ประกอบกับข้อมูลราย
ละเอียดที่ทรงบันทึกไว้เกี่ยวกับแนวคันดิน
ตลอดเส้นทาง กำแพงเพชร-สุโขทัย-
ศรีสัชนาลัย ได้นำมาเปรียบเทียบข้อมูลใน
ภาพถ่ายทางอากาศและภาพจากดาวเทียม
ซึ่งเป็นเทคโนโลยีการสำรวจสมัยใหม่ ได้พบ
หลักฐานแนวคันดิน มีรายละเอียด
สอดคล้องกับที่ได้ทรงนิพนธ์ไว้ และได้พบ
หลักฐานคูคลองคู่ขนานไปกับคันดิน ซึ่งบาง
แห่งดินเขินใช้ทำนา และเป็นแนวยาวตลอด
จากแม่น้ำแม่ปิง ที่กำแพงเพชร ไปจนถึง
คลองมะขาม ฝั่งตรงข้ามภูเขาแก้วเมือง
ศรีสัชนาลัย

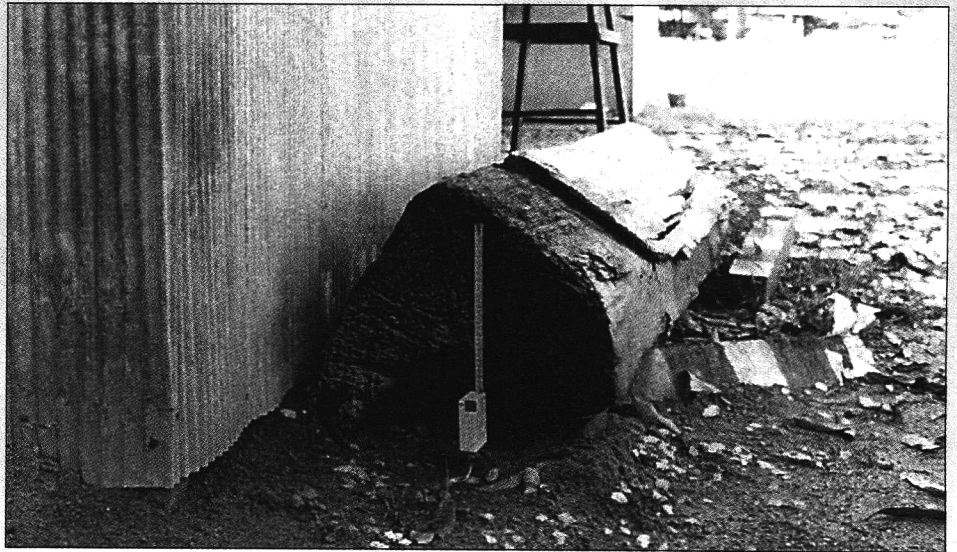
เมื่อแนวผ่านบริเวณที่ลุ่มพบว่า มีคัน

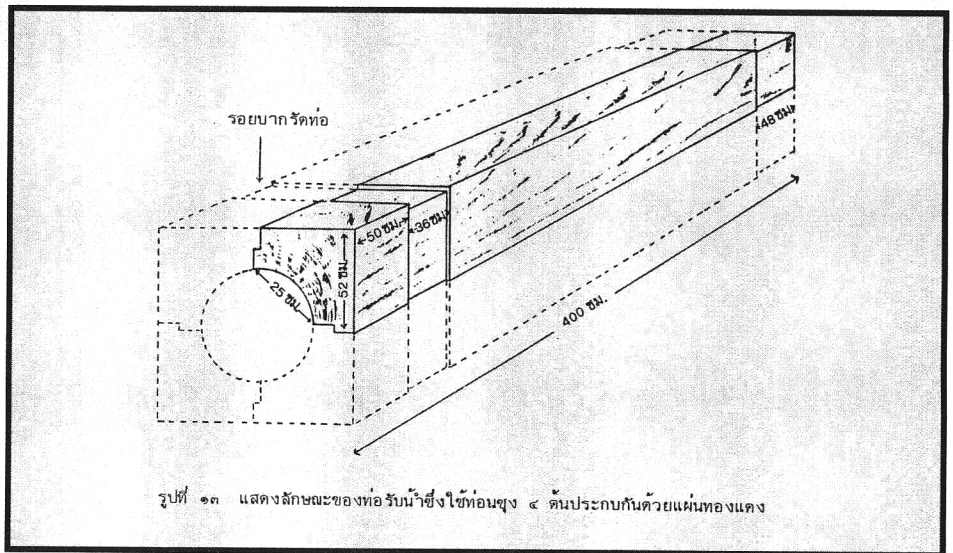
ดินสูงขนาดคลอง ๒ ข้าง และเมื่อผ่านบริเวณที่ลาดเอียงจะเห็นแต่เพียงคันดินด้านเดียวบนฝั่งคลองที่ลาดต่ำ ส่วนฝั่งตรงข้ามเปิดรับน้ำระบายลงคลองได้สะดวกที่กำแพงเพชร แนวคันดินอ้อมตัวเมืองไปทางเหนือจนถึงหนองปลิงและแม่น้ำปิง ที่สุโขทัยแนวคันดินไปจรดมุกกำแพงเมืองด้านตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นแนวเดียวกันกับคูเมืองด้านตะวันออก

ผลการศึกษาเสนอเป็นรายงานครั้งแรก ในการสัมมนาวิชาการประวัติศาสตร์โบราณคดี จังหวัดกำแพงเพชรครั้งที่ ๑ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๗ และอีกหลายครั้งจนถึงปัจจุบันสรุปได้ว่าแนวคันดินที่เห็นเป็นช่วงๆ เชื่อกันมาแต่อดีตว่าสร้างเป็นถนนจากเมืองหลวงสุโขทัยไปยังเมืองลูกหลวงที่ศรีลัษณาลัย และกำแพงเพชรนั้นโดยแท้จริง คือ พนังในการขุดคลองชลประทานนำน้ำจากแม่น้ำปิงที่กำแพงเพชรที่ระดับความสูง ๗๙ เมตร ผ่านเมืองบางพานไปบรรจบกับคลองที่ขุดนำน้ำจากทางตะวันตกของศรีลัษณาลัยที่ระดับความสูง ๖๕ เมตร ณ บริเวณสุโขทัยซึ่งมีระดับความสูงเพียง ๔๙ เมตร แล้วระบายน้ำไปตามคลองแม่รำพันลงสู่แม่น้ำยมที่ระดับความสูง ๔๓ เมตร

ตรงส่วนเริ่มต้นของแนวคลองจากแม่น้ำปิงที่กำแพงเพชรถึงเมืองบางพานได้ศึกษาเปรียบเทียบกับข้อความในจารึกเมืองกำแพงเพชร พ.ศ. ๒๐๕๓ พบหลักฐานแสดงว่าเป็นแนวเดียวกันกับคลองชลประทาน “**ท่อปู่พระยาร่วง**” ที่กล่าวไว้ในจารึกในภาพถ่ายทางอากาศยืนยันชัดเจนไว้ว่าเป็นแนวเดียวกันกับคลองโบราณ “**คลองท่อทองแดง**” ซึ่งกรมชลประทานขุดลอกตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามแผนที่พระราชทานเพื่อแก้ไขปัญหาคาราคาเข่งน้ำท่วมตามพระราชกฤษฎีกาทูลเกล้าถวายฎีกาเมื่อครั้งเสด็จไปพระราชทานธงลูกเสือชาวบ้านที่กำแพงเพชร

ซุงไม้สักมีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของท่อรับน้ำ

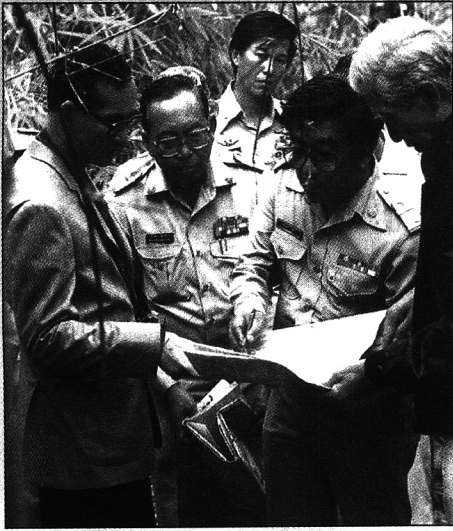

เมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๒๑ พระมหากรุณาธิคุณครั้งนี้สามารถระบายน้ำจากแม่น้ำปิงไปช่วยราษฎรทำนาได้นับแสนไร่ และเป็นการอนุรักษ์ คลองโบราณ “**ท่อปู่พระยาร่วง**” ได้เป็นการเริ่มต้น ทำนองเดียวกันกับที่ปรากฏในจารึกเมื่อเกือบ ๕๐๐ ปีที่แล้วมา

สืบเนื่องจากพระราชนิพนธ์ “**เที่ยวเมืองพระร่วง**” ที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยสำรวจแนวคันดินที่เชื่อกันมาว่าสร้างขึ้นเป็นถนนเรียกว่า “**ถนนพระร่วง**” จนค้นพบหลักฐานด้วยเทคโนโลยีโทรสัมผัสสาค่ายภาพถ่ายทางอากาศเป็นข้อมูลในการสำรวจ พิสูจน์ให้เห็นว่าแนวคันดินนั้นเป็นพนังในการขุด

คลองชลประทาน ซึ่งกล่าวถึงไว้ในจารึกมีชื่อว่า “**ท่อปู่พระยาร่วง**” และปัจจุบันได้มีการขุดลอก จากแม่น้ำปิงถึงบางพานตามโครงการพระราชดำริ “**คลองท่อทองแดง**” เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๑ นั้น นอกจากนี้ยังได้พบหลักฐานชี้ชัดว่า เมืองสุโขทัยสร้างขึ้นภายหลังการขุดคลอง “**ท่อปู่พระยาร่วง**” โดยได้เริ่มต้นสร้างเมืองสุโขทัย อาศัยแนวคลอง ณ บริเวณที่ขุดนำน้ำมาบรรจบกันเป็นคูเมืองด้านตะวันออกแล้วสร้างกำแพงเมืองคูเมืองด้านอื่นๆ ให้ตั้งฉากกับแนวคูเมืองด้านตะวันออกนี้

ผลการศึกษากำหนดอายุด้วยวิธีคาร์บอนไอโซโทป ๑๓ ($^{13}\text{C}/^{12}\text{C}$) ท่อนไม้ที่ทำหน้าที่เป็นประตูลับน้ำ ณ บริเวณปาก

คลองที่แม่น้ำปิง พบว่ามีอายุประมาณ ๘๑๒ ± ๖๐ ปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับ พระยา-
ศรีนาวนำถม พระราชบิดาของพ่อขุนผาเมือง
ดังที่ปรากฏในจารึกวัดศรีชุม ความว่า

“...พระยาศรีนาวนำถม เป็นขุนเป็น
เป็นพ่อ เลวยราชในนครสองอัน อันหนึ่ง
ชื่อนครสุโขทัย อีกอันหนึ่งชื่อนครศรีสัชนา
ลย์...”

ถ้าหากจะอธิบายความหมาย พระยา
ศรีนาวนำถม ให้เข้าใจเป็นภาษาปัจจุบัน
พระยาศรี = ผู้เป็นใหญ่, นาว = แนว, นำถม

= น้ำท่วม น่าจะเขียนได้ว่า “ผู้เป็นใหญ่ใน
การชลประทาน” ช่วงเวลาและความหมาย
พระนามดังกล่าวน่าจะเชื่อได้ว่า พ่อขุนศรี-
นาวนำถมทรงขุดคลองชลประทานและ
สร้างเมืองสุโขทัย และครองกรุงสุโขทัย
ระยะหนึ่งก่อนถูกขอมยึดไป และชิงคืนกลับ
มาได้ด้วยความสามัคคีของพ่อขุนผาเมือง
และพ่อขุนบางกลางหาวในชั้นลูก ซึ่งพ่อขุน-
บางกลางหาวได้ครองกรุงสุโขทัยเป็นพ่อขุน
ศรีอินทราทิตย์ต่อจากนั้น

พระราชนิพนธ์เที่ยวเมืองพระร่วง
ซึ่งเริ่มต้นด้วยการเดินสำรวจ ได้จุดประกาย
ส่องสว่างจนสามารถใช้เทคโนโลยีโทรศัพท์
ดัดแปลงแต่เดิมให้เป็นรูปอ็อนดางามดีขึ้นได้
สนองพระราชประสงค์แห่งองค์พระผู้
สถาปนาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถึงแม้ว่าหลักฐานจะชี้ชัดว่า แนวคัน
ดินดังกล่าวโดยแท้จริงนั้นคือ พนังในการ
ขุดคลองชลประทาน และได้ขุดเป็นคลอง
ชลประทานในโครงการพระราชดำริคลอง
ท่อทองแดง เป็นการเริ่มต้นไว้แล้ว สำหรับ
ส่วนที่เป็นคันดินเด่นชัดก็ถูกพัฒนาเป็นถนน
ชุมชน แต่การอนุรักษ์ให้ถูกทางเพื่อให้เป็น
หลักฐาน แสดงถึงภูมิปัญญาและความ
เจริญรุ่งเรืองของคนไทยในอดีต ณ วันนี้
ยังไม่เป็นข้อยุติ และนับเป็นเวลา
ที่ทรงรอคอยมายาวนานกว่า ๙๐ ปีแล้ว
พลกนิกรชาวไทย โดยเฉพาะชาวสุภาพ
ควรร่วมใจกันศึกษาหาความจริง เพื่อสนอง
พระมหากรุณาธิคุณพระมหากษัตริย์ทั้งสอง
พระองค์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทิวา ศุภจรรยา

ภาควิชาธรณีวิทยา คณะวิทยาศาสตร์

เข้าปีการศึกษา ๒๕๔๙

จบปีการศึกษา ๒๕๐๓ วทบ.(ธรณีวิทยา)

กฤษณพล วิษพันธ์

ปริญญาโทภาควิชาธรณีวิทยา จุฬา

